

بررسی علل گرایش ورزشکاران نخبه به دوپینگ

محسن بیرانوند^۱

حسین رجیبی نوش آبادی^۲

سید نصرالله سجادی^۳

مهرزاد حمیدی^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۷/۲۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۱۰/۳

اهمیت و نقش ورزش در حوزه بین‌المللی و به‌طور ویژه حضور ورزشکاران پاک و عاری از دوپینگ در رویدادهای ورزشی بر کسی پوشیده نیست. هدف از پژوهش حاضر، بررسی علل گرایش ورزشکاران نخبه به دوپینگ است که با روش کیفی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش را هیئت رئیسه فدراسیون‌ها، مربیان و ورزشکاران تیم‌های ملی دوچرخه‌سواری، دو میدانی، وزنه برداری، کشتی و بسکتبال که بر اساس گزارش فدراسیون پزشکی در آذر ۱۳۹۵ دارای بیشترین آمار دوپینگ در ایران بودند و در بازی‌های آسیایی جاکارتا حضور داشتند، تشکیل می‌دادند. نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک گلوله برفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و برای انجام مراحل کدگذاری و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MAXQDA 2018 استفاده شد. بر اساس یافته‌ها، ۱۳ مولفه به‌عنوان علل گرایش به دوپینگ در بین ورزشکاران ملی پوش ایران شناسایی شدند: مشکلات فردی، روانی، مالی، قانونی، مدیریتی، مربیان، عملکردی، نگرش فرد، دلایل اجتماعی و فرهنگی، کنترل، ساختاری، منفعت طلبی و رسانه‌ها. در پایان، متناسب با نتایج به دست آمده پیشنهادهایی در راستای جلوگیری از گرایش ورزشکاران به دوپینگ ارائه شد.

واژگان کلیدی: دوپینگ، مواد نیروزا، سازمان جهانی مبارزه با دوپینگ (وادا)، ورزشکاران نخبه و ورزش حرفه‌ای

۱. دکترای مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشگاه تهران (پردیس بین‌المللی کیش)، کیش، ایران

۲. استادیار، مدیریت ورزشی، گروه علوم ورزشی، دانشگاه تهران (پردیس بین‌المللی کیش)، کیش، ایران (نویسنده مسئول) E-mail: Horajabi@ut.ac.ir

۳. استاد تمام، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۴. دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

ورزش از جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها را تحت تأثیر قرار داده و بسیاری از مردم را در مسائل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به شیوه‌های گوناگون درگیر خود ساخته است. شاید به جرات بتوان گفت که آنچه به یک رویداد ورزشی کوچک یا بزرگ زیبایی می‌بخشد، نمایش ارزش‌های اخلاقی است که استفاده نکردن از داروهای نیروزا (دوپینگ) از آن جمله است (کاویانی فرد و کاویانی فرد، ۱۳۹۸). براساس «قانون جهانی ضد دوپینگ»^۱ (وادا^۲، ۲۰۱۵)، هر نوع ماده یا روشی برای افزایش عملکرد که ویژگی‌هایی نظیر پتانسیل افزایش عملکرد، تهدید سلامتی و تخطی از روح ورزش را دارا باشند، به عنوان نقض قانون ضد دوپینگ شناخته می‌شود.

برخی از تحقیقات به بررسی عدم تعهد اخلاقی در دوپینگ پرداخته‌اند. کاواسانو و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که عدم تعهد اخلاقی رابطه مثبت معناداری با تمایل به استفاده از مواد نیروزا در بین ورزشکاران دارد. دیوکان (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «مدیریت پیشگیری از دوپینگ (نقش فاکتورهای آموزشی، ورزشی و باورهای دینی بر مستعد دوپینگ بودن ورزشکاران نخبه)» دریافت که میزان ضریب تأثیر متغیرهای مستقل فاکتورهای آموزشی و ورزشی با متغیر وابسته مستعد دوپینگ بودن معنی دار نبود، اما متغیر پیش بین باورهای دینی با متغیر مستعد دوپینگ بودن ارتباط معنی داری را نشان داد. ابه و پیچ^۳ (۲۰۱۸) در بررسی دوپینگ مقطعی و تمام وقت در بین ورزشکاران نخبه دانمارک و بررسی تفاوت‌های جنسیتی یک نظرسنجی آنلاین (میزان پاسخ=۵۷ درصد) انجام دادند. در پی دستیابی به اطلاعات بیوگرافی و همچنین سؤالاتی با روش انتخاب تصادفی در مورد دوپینگ مشخص شد که میزان شیوع دوپینگ در بین ورزشکاران نخبه دانمارکی شبیه به ورزشکاران نخبه هلندی و آلمانی است؛ در واقع ورزشکاران هلندی و آلمانی کمتر به سراغ دوپینگ می‌روند. در مطالعه‌ای دیگر در بین ورزشکاران نخبه، میزان دوپینگ تخمین زده شده در مسابقات قهرمانی جهانی دو و میدانی و در بازی‌های پان عربی ۵۷/۱ درصد بود (اولریچ^۴ و همکاران، ۲۰۱۸). وایت کر و بک‌هاوس^۵ (۲۰۱۷) گزارش کردند که در بین سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۵، ۴۹ بازیکن راگی و یک مربی در انگلیس محروم شدند. بیش از ۵۰ درصد از بازیکنان شرکت کننده در این رقابت‌ها زیر ۲۵ سال بودند. در نتایج این مقاله آمده است برای نتیجه گرفتن بهتر جهت ضد دوپینگ به افزایش سطح آموزش مبارزه با دوپینگ نیاز است. این یافته‌ها همچنین این دیدگاه را می‌کاود که ورزشکاران یکسان نیستند. در نتیجه، درک عمیق از شرایط اجتماعی و فرهنگی که باعث تشویق دوپینگ می‌شود در اولویت قرار دارد. دونکان^۶ و همکاران (۲۰۱۸) پی بردند که برخی مسائل فرهنگی، نقش اساسی در عدم استفاده ورزشکاران از مواد نیروزا دارد. کاواسانو و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «مقیاس عدم تعهد اخلاقی در دوپینگ» نشان دادند که عدم تعهد

1. WorldAnti-Doping Code
2. WADA
3. Elbe & Pitsch
4. Ulrich et al.
5. Whitaker & backhaus
6. Duncan et al.

اخلاقی رابطه مثبت معناداری با تمایل به استفاده از مواد نیروزا در بین ورزشکاران دارد. نتایج تحقیق کاشی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که مصرف مواد نیروزا و دوپینگ، واقعیتی انکار ناپذیر است و امروزه تنها مختص مردان ورزشکار در برخی از رشته‌ها نیست. دامنه این شیوع در زنان ورزشکار و جمعیت بسیار گسترده‌ای از ورزشکاران رشته‌های مختلف می‌باشد. بنابراین در صورت عدم توجه مسئولان، سیاستمداران و برنامه‌ریزان به این موضوع هر روز شاهد آسیب بیشتر جوانان و نوجوانان کشور خواهیم بود. توجه مربیان و ورزشکاران به نتایج رقابت‌های ورزشی، مسائل حاشیه‌ای و فشارهای جانبی بر ورزشکاران منجر به جستجوی برتری‌های فیزیولوژیکی، تغذیه‌ای و روانی گردیده که این امر گرایش به پدیده دوپینگ را به وجود آمده است (شوشتری‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲). نمونه بارز آن حذف بسیاری از ورزشکاران کشور روسیه از المپیک ۲۰۱۶ ریو می‌باشد. با توجه به اهمیت و نقش ورزش در حوزه جهانی و حضور ورزشکاران بدون دوپینگ در رویدادهای بین‌المللی، شناسایی عوامل ایجاد این پدیده از اولویت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. هم‌اکنون این معضل در اکثر رشته‌های ورزشی مشکلاتی را برای ورزشکاران، تیم‌ها و فدراسیون‌ها در سطوح مختلف ایجاد کرده است و اخبار و آمار محرومیت‌های سنگین، بلند مدت و محروم شدن برخی از ورزشکاران در رشته‌های مختلف ورزشی حاکی از ارتکاب به دوپینگ می‌باشد. البته به نظر می‌رسد شکاف اصلی در مقابله با پدیده دوپینگ، هم‌چنان در فقدان یک برنامه جامع و یکپارچه برای شناسایی دلایل و نبود راهکارهای مدیریتی و پیشگیری از این پدیده می‌باشد. لذا محقق در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوال است:

عوامل گرایش ورزشکاران به دوپینگ در ایران کدام‌اند و راهکارهای جلوگیری از این پدیده چیست؟

روش شناسایی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی بود که به روش کیفی انجام گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختاریافته استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق متشکل از هیئت رئیسه فدراسیون‌ها، مربیان و ورزشکاران تیم‌های ملی دوچرخه سواری، دومیدانی، وزنه برداری، کشتی و بسکتبال بود که در بازی‌های آسیایی جاکارتا حضور داشتند. برای انتخاب نمونه‌ها به منظور انجام مصاحبه‌ها و شناسایی مؤلفه‌ها، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده شد. ابتدا پژوهشگر با ورزشکارانی که سابقه محرومیت به دلیل دوپینگ را داشتند، مصاحبه کرد. این مصاحبه‌ها در محل تمرین ورزشکاران و به صورت انفرادی انجام گرفت. سپس جهت مصاحبه با هیئت رئیسه فدراسیون‌ها در دفتر کار آن‌ها حضور یافت. کلیه مکالمات روی نوار صوتی ضبط و سپس بلافاصله کلمه به کلمه روی کاغذ پیاده و تجزیه و تحلیل شد. کسب اجازه ضبط مصاحبه‌ها، رضایت آگاهانه، حفظ گمنامی، محرمانه بودن اطلاعات و تعهدات اخلاقی در همه مصاحبه‌ها مدنظر قرار گرفت. تعداد ۳۰ مصاحبه انجام شد تا اشباع نظری حاصل گردد. در ادامه، تحلیل مصاحبه‌ها با کدگذاری به صورت باز و محوری انجام شد. متن مصاحبه‌ها با استفاده از نرم افزار MAXQDA 2018 مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

کدگذاری باز: در این تحقیق کد گذاری تا جایی ادامه یافت که مفاهیم حاصل از مصاحبه‌ها در موقعیت باز کشف قرار گیرند. سپس مفاهیم بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه‌بندی شدند. نتایج حاصل از کدگذاری باز داده‌های کیفی گردآوری شده با استفاده از ابزار مصاحبه نشان دادند که تعداد ۷۲ کد باز از میان ۲۱۲ مفهوم شناسایی شده‌اند.

کدگذاری محوری: نتایج جدول ۱ حاکی از ۷۲ کد باز در قالب یک مقوله و ۱۳ زیرمقوله و فراوانی هر کد باز می‌باشد. در ادامه به بررسی مقوله‌های شناسایی شده پرداخته می‌شود.

جدول ۱: نتایج حاصل از کدگذاری محوری

فراوانی	کد گذاری باز	زیرمقوله‌ها	مقوله‌ها
۲	عدم اطمینان از آینده شغلی	مشکلات فردی	علل گرایش
۳	عدم استعداد در رشته ورزشی انتخابی		
۱	شکسته شدن قبح دوپینگ در سنین کم و ورزش آماتور		
۱	عدم تسلط به زبان انگلیسی و اشتباه در ترجمه راهنمای استفاده از دارو		
۸	انتظار نابجا و فشار خانواده		
۴	خوب تمرین نکردن و عدم آمادگی جهت حضور در مسابقات		
۳	نقصان در بدن و برای جبران آن		
۲	تکرار قهرمانی		
۱۱	تأثیر دوستان و هم تمرینی‌ها		
۳	مشورت گرفتن از افراد ناآگاه و ترس از تماس با افراد مسئول		
۹	عدم آگاهی ورزشکار از لیست داروهای ممنوعه و نحوه استفاده از مکمل‌ها	روانی	
۱	روی آوردن بعد از شکست ورزشی		
۱	عدم توانایی نه گفتن به پیشنهادکننده		
۱	داشتن ظاهری مناسب در نوجوانان		
۴	داشتن حس برتری نسبت به دیگران		
۲	وابستگی روانی بعد از اولین استفاده		
۵	عدم اعتماد به نفس		

مقوله‌ها	زیرمقوله‌ها	کد گذاری باز	فراوانی
مقوله‌ها	مالی	ارزان بودن مواد ممنوعه	۲
		بالا بودن قیمت مکمل‌های استاندارد	۱
		محدودیت و گران بودن کیت‌های تست دوپینگ	۲
		بالا بودن هزینه‌های راه‌اندازی آزمایشگاه	۱
		اخذ سود بالا در تجارت مکمل‌های غیر معجاز	۲
		دسترسی به جوایز نقدی	۵
	قانون	کسب منافع مالی	۱۱
		شرایط بد اقتصادی در جامعه	۴
		عدم جنبه جرم عمومی برای دوپینگ	۱
		عدم منافع پرسنل ضد دوپینگ در هیچ سازمان ورزشی دیگر	۲
		سهل بودن ورود مکمل توسط مسافران از خارج از کشور	۱
علل گرایش	مدیریتی	عدم وجود قوانین بازدارنده در مورد برخورد با متخلفان	۲
		عدم وجود موانع قانونی محکم برای جلوگیری از ورود مکمل قاچاق	۲
	مدیریتی	تحریم‌های وضع شده از سوی سایر کشورها	۱
		عدم ثبات مدیریت	۱
		چشم پوشی کردن از خطای افراد به جهت زود نتیجه گرفتن	۳
		انتظار نابجا از مربیان و ورزشکاران	۳
		عدم وجود ایمان راسخ به مبارزه با دوپینگ در بین مدیران	۳
		شناخت ناکافی مدیران از شرایط رشته ورزشی	۱
	مربیان	نتیجه‌گرایی	۸
		فشار مربیان برای نتیجه‌گیری و راه‌یابی به تیم ملی	۲
		نگرانی از آینده شغلی در بین مربیان	۱
پایین بودن سطح علمی مربیان		۴	
انتظار نابجا از ورزشکاران		۱	
اثبات عملکرد خود		۴	
تشویق بیشتر ورزشکاران به انجام دوپینگ توسط مربیانی که خود در دوران ورزشی از مواد نپروزا استفاده می‌کردند.	۲		

مقوله‌ها	زیرمقوله‌ها	کد گذاری باز	فراوانی
علل گرایش	عملکردی	ترمیم آسیب دیدگی	۱
		افزایش رکورد و عملکرد	۲
		افزایش یا کاهش وزن	۲
	نگرش فرد	غیر ممکن بودن ورزش حرفه‌ای بدون دوپینگ	۵
		استفاده همه از دوپینگ	۱۲
	دلایل اجتماعی و فرهنگی	صرفاً توجه به نتیجه نه تلاش افراد	۱
		قهرمانی ملاک خوشبختی	۲
		اشاعه فرهنگ موفقیت از هر طریق ممکن	۱
		بی‌حوصلگی و عدم صبر در ورزشکاران	۲
		ارزشی شدن، زود نتیجه گرفتن و دور زدن	۱۱
	کنترل	رصد نکردن ورزشکاران جدید ملی پوش و نحوه راهیابی به تیم ملی	۱
		نبود سیستم هشداردهنده در مورد این معضل	۱
نگرفتن تست دوپینگ در مسابقات داخلی و قبل از اعزام‌های برون مرزی		۲	
کنترل و نظارت کم روی ورزشکاران ملی پوش خارج از اردوی تیم ملی		۱	
نداشتن آزمایشگاه استاندارد در کشور		۱	
پایین بودن کنترل‌های لازم		۱	
ساختاری	دسترسی محدود به مکمل استاندارد و ارزان	۲	
	عدم برگزاری لیگ پویا و درآمدزایی پایین برای ورزشکاران	۱	
	محدودیت در دسترسی به تجهیزات ورزشی روز دنیا	۱	
	آلودگی مکمل‌های موجود در بازار	۲	
منفعت طلبی	راه‌یابی به تیم ملی و یا رده‌های بالاتر	۳	
	جلب توجه جامعه	۲	
	رسیدن به منصب‌های مدیریتی بعد از دوران قهرمانی	۲	
	معافیت سربازی	۱	
	راه‌یابی به دانشگاه	۱	
	کسب شهرت و یا حفظ آن	۱۷	
رسانه‌ها	نپرداختن به مضرات دوپینگ	۱	
	جلب توجه رسانه‌ها	۱	
	توجه رسانه فقط به نفرات برتر	۱	

شکل ۱ به تشریح «مقولات علل گرایش» به دست آمده از خروجی نرم افزار MAXQDA 2018 پرداخته است.

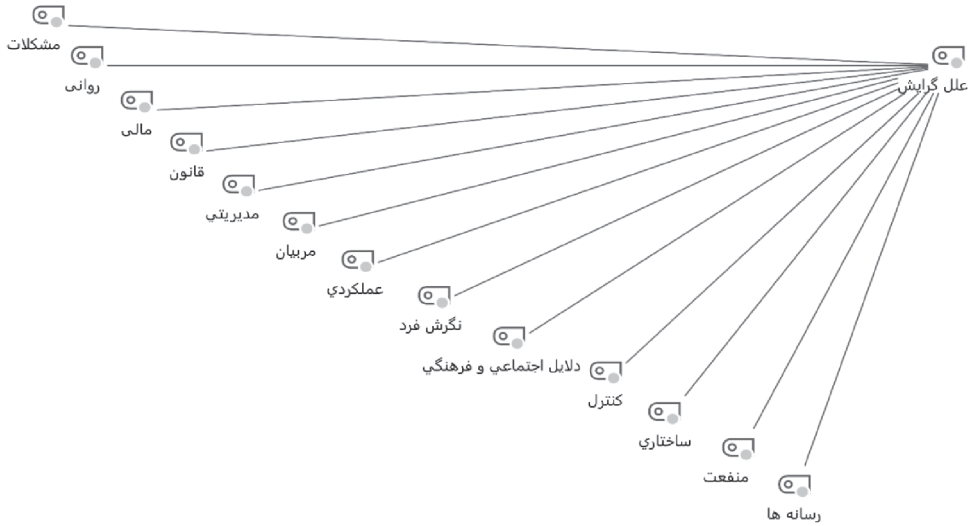
شکل ۱: تصویری کلی از نظرات مصاحبه شوندهگان در مورد مقولات

شکل ۱، تصویری کلی از نظرات ۷ مصاحبه شونده را برای هر مقوله نشان می دهد. به این صورت که در این شکل ۳۰ ستون موجود است و هر ستون مربوط به یک مصاحبه شونده است. در هر ستون برای هر مصاحبه شونده یک مربع برای مقوله «علل گرایش» داریم. هرچه این مربع بزرگتر باشد، آن مقوله از نظر آن مصاحبه شونده با اهمیت تر بوده است. بطور کلی این شکل، تصویری کلی از فراوانی مقوله های شناسایی شده را نشان می دهد.

علل گرایش	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
مشکلات فردی	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	4	1	2	3	2	2	2	1	7	2	6	47							
روانی				1	1								4						2	1	1		4								
مالی		1	3	2	1	1		1				2		2	1	1	3	1	3		3	2	1								
قانون			1	2				1						2			1					1									
مدیریتی	1	1				1	2	3	1		2	2	1			3					1	2									
مربیان				3		2		1	1		1	1	2	3																	
عملکردی		1	1											1							1		1								
نگرش فرد	1	1			1	1		1	1	1	1	2	2	2	1						1			1							
دلایل اجتماعی و فرهنگی	1							1				1	1	1	1	3	1	4		2		1									
کنترل			1			1	1							2		2															
ساختاری					1		1	2	1			1																			
منفعت طلبی	1	1	1	3	1	1					1	1	2	1	1	2	2	1		1	1			3	2	26					
رسانه ها							1																								

شکل ۲: فراوانی هر یک از زیرمقوله های مربوط به مقوله علل گرایش

شکل ۲، فراوانی هر یک از زیرمقوله های مربوط به مقوله علل گرایش را نشان می دهد که در جدول ۱ دلایل گرایش ورزشکاران به دوپینگ با ۱۳ علت شناسایی و نمایش داده شد. در نهایت با توجه به نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه ها مشخص شد که مدل علل گرایش به دوپینگ در بین ورزشکاران ملی پوش ایران شامل ۱۳ مؤلفه می باشد که به صورت شکل ۳ ارائه می شود.

شکل ۳: مدل علل گرایش ورزشکاران نخبه به دوپینگ

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، بررسی علل گرایش ورزشکاران نخبه به دوپینگ است که با روش کیفی انجام شد. نتایج تحلیل محتوایی مصاحبه‌ها نشان داد که یکی از علل گرایش به دوپینگ، مشکلات فردی می‌باشد. به عنوان مثال، عدم انجام استعدادیابی قبل از شروع به فعالیت افراد در یک رشته ورزشی می‌تواند یک عامل گرایش به دوپینگ باشد؛ به این صورت که اگر رشته ورزشی فرد با استعداد و توان فیزیکی وی متناسب نباشد، در آینده فرد برای رفع آن نقصان و بهبود فیزیک بدن خود، به سمت دوپینگ گرایش پیدا می‌کند. از سوی دیگر، از هر ورزشکاری باید به اندازه توانش توقع و انتظار داشت. خانواده، مربی، داور، فدارسیون و کمیته ملی باید به این امر توجه داشته باشند و از توقعات بی مورد خودداری کنند. از دیگر مشکلات فردی که موجب گرایش به دوپینگ می‌شود، می‌توان به عواملی چون: عدم اطمینان از آینده شغلی، شکسته شدن قبح دوپینگ در سنین کم و ورزش آماتور، عدم تسلط به زبان انگلیسی و اشتباه در ترجمه راهنمای استفاده از دارو، خوب تمرین نکردن و عدم آمادگی جهت حضور در مسابقات، تکرار قهرمانی، تاثیر دوستان و هم تمرینی‌ها، مشورت گرفتن از افراد ناآگاه و ترس از تماس با افراد مسئول و عدم آگاهی ورزشکار از لیست داروهای ممنوعه و نحوه استفاده از مکمل‌ها اشاره نمود.

ارزان بودن مواد ممنوعه و بالا بودن قیمت مکمل‌های استاندارد، از دیگر عوامل مالی گرایش به دوپینگ است. علاوه بر آن، محدودیت و گران بودن کیت‌های تست دوپینگ، بالا بودن هزینه‌های راه‌اندازی آزمایشگاه، سود بالای تجارت مکمل، کسب منافع مالی و شرایط بد اقتصادی جامعه به عنوان سایر عوامل مالی گرایش به دوپینگ شناسایی شدند.

قانون از دیگر عوامل گرایش به دوپینگ است، زیرا دوپینگ به صورت جرم عمومی اعلام نشده است. ورود مکمل توسط مسافران از خارج از کشور آسان است و موانع قانونی محکمی برای جلوگیری از ورود مکمل قاچاق وجود ندارد. در حقوق ورزشی، دوپینگ تخلف است و ورزشکار مکلف است از ورود ماده ممنوعه به بدن خود جلوگیری کند. همچنین، در حقوق ورزش با متخلف دوپینگ طبق رویه مسئولیت مطلق رفتار می‌شود (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۷). لذا قوانین و مقررات مربوط به دوپینگ و مجازات‌های آن باید به ورزشکاران آموزش و یادآوری شود.

مشکلات مدیریتی کشور نیز به پدیده دوپینگ دامن می‌زند. تحریم‌های وضع شده از سوی سایر کشورها، عدم ثبات مدیریت، چشم پوشی کردن از خطای افراد به جهت زود نتیجه گرفتن، انتظار نابجا از مربیان و ورزشکاران، عدم وجود ایمان راسخ به مبارزه با دوپینگ در بین مدیران، شناخت ناکافی مدیران از شرایط رشته ورزشی و نتیجه گرایی از مشکلات مدیریتی موجود در کشور می‌باشد. ضروری است که مدیران با همسو کردن تمامی اهداف و منابع موجود در اختیار از طریق برنامه ریزی و به کارگیری تکنیک‌های مدیریتی، در جهت مطلوب و رسیدن به موفقیت حرکت کنند. فقدان به کارگیری برنامه ریزی و سایر اصول مدیریتی موجب به هدر رفتن اهداف و منابع و عاملی جهت گرایش به دوپینگ می‌شود.

یک عامل دیگر گرایش به دوپینگ، مربیان هستند. فشار مربیان برای نتیجه‌گیری و راهیابی به تیم ملی، نگرانی از آینده شغلی خود، پایین بودن سطح علمی مربیان، انتظار نابجا از ورزشکاران و اثبات عملکرد خود دلایلی هستند که موجب گرایش ورزشکاران به دوپینگ می‌شوند. بر اساس این یافته‌ها، مربیان باید در مورد خواسته‌ها و انتظارات خود از ورزشکاران دقت لازم را داشته باشند و نشان دهند که در این زمینه از دانش و تسلط کافی برخوردارند و ورزشکاران می‌توانند در این زمینه به مربیان خود اعتماد کنند. مربیان با طرز رفتار مناسب، انتظارات و خواسته‌های معقول و منطقی می‌توانند مانع از گرایش ورزشکاران به دوپینگ شوند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که نگرانی از آینده شغلی، یکی از دلایل گرایش به دوپینگ می‌باشد. در مدل‌های مفهومی بازنشستگی ورزشی، به صراحت به نقش عامل برنامه ریزی قبلی برای دوران بازنشستگی به عنوان یکی از منابع اثر گذار بر کیفیت سازگاری با زندگی حین ورزش و پس از ورزش تاکید شده است. این برنامه‌ها شامل کمک‌های مالی و ایجاد فرصت‌های شغلی و آموزش برای پذیرش آن است (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۴). لذا توصیه می‌گردد که به ورزشکاران تضمین آینده شغلی متناسب با شان و مقام اجتماعی آنها داده شود تا یکی دیگر از علل گرایش به دوپینگ مسدود گردد.

دلایل عملکردی شامل ترمیم آسیب دیدگی، افزایش رکورد و عملکرد و افزایش یا کاهش وزن نیز می‌تواند موجب گرایش ورزشکاران به دوپینگ شوند. لازوراس^۱ و همکاران (۲۰۱۷) مشخص نمودند که فقدان دانش و آگاهی ورزشکاران از خطرات و مشکلات دوپینگ، یکی از عوامل سوق دهنده آنان به استفاده از مواد نیروزا و دوپینگ می‌باشد. به نظر می‌رسد دانش و اطلاعات در مورد دوپینگ سبب می‌گردد تا ورزشکاران ملی پوش از منظر ذهنی و روانی جهت حضور در ورزش آماده شوند و برخی فشارهای موجود مانند ترمیم آسیب دیدگی،

افزایش یا کاهش وزن را جهت استفاده از مواد نیروزا مدیریت نمایند. نگرش فرد نیز از عوامل مؤثر در گرایش او به دوپینگ می‌باشد. افرادی که ورزش حرفه‌ای بدون دوپینگ را غیر ممکن می‌دانند و یا افرادی که با خود فکر می‌کنند همه از دوپینگ استفاده می‌کنند - پس من هم می‌توانم استفاده کنم - در معرض آسیب قرار دارند.

دلایل اجتماعی و فرهنگی شامل توجه صرف به نتیجه نه تلاش افراد، قهرمانی ملاک خوشبختی، اشاعه فرهنگ موفقیت با هر وسیله، بی‌حوصلگی و عدم صبر در جوانان و ارزش شدن زود نتیجه گرفتن موجب گرایش به دوپینگ می‌شود. ایکرز^۱ (۲۰۱۱) بیان می‌نماید رفتارهای کجروانه‌ای چون مصرف مواد نیروزا از طریق پیوند، تقویت و تقلید فرا گرفته می‌شود و برنامه‌های پیشگیرانه از طریق فراگیری رفتارها و الگوهای فکری مثبت، به صورت مستقیم و غیر مستقیم تاثیر گذار هستند. لذا با توجه به محیط اجتماعی که فرد در آن به سر می‌برد، نهادهای تربیتی همچون رسانه‌ها، نهادهای آموزشی و دانشگاهی باید به تعریف و اجرای برنامه‌های فرهنگی، بازدارنده و ترمیمی بپردازند و تمایل به مصرف دوپینگ را کاهش دهند. ضروری است تا با تولید برنامه‌های فرهنگی آموزشی پیرامون مضرات دوپینگ از میزان تمایل ورزشکاران ملی پوش به سمت این دسته از فعالیت‌ها بکاهند. و در سطح خانواده و خرده فرهنگ ورزشی هم می‌توان با ارائه جزوات آموزشی و فرهنگی والدین را به نظارت بیشتر بر رفتار و دامنه ارتباطات فرزندان ترغیب نمود.

منابع

- احمدیان، مهدی؛ اصلانخانی، محمد علی و اصغری، معصومه. (۱۳۹۶). «سطح آمادگی روانی و گرایش به دوپینگ در ورزشکاران». ششمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، تهران، انجمن روانشناسی ایران.
- دیوکان، بهزاد. (۱۳۹۵). «مدیریت پیشگیری از دوپینگ (نقش فاکتورهای آموزشی، ورزشی و باورهای دینی بر مستعد دوپینگ بودن ورزشکاران نخبه)». اولین همایش ملی تحولات علوم ورزشی در حوزه سلامت، پیشگیری و قهرمانی، قزوین، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره).
- زاهدی، مهدی؛ دادگر، علی؛ زمانی، قاسم و شهبازی، آرش. (۱۳۹۷). «دوپینگ و واکاوی رویه دیوان داوری ورزش در مقابله با آن». فصلنامه حقوق پزشکی. سال دوازدهم، شماره ۴۵: صص ۱۷۱ - ۱۹۰.
- سلطان احمدی، تینا؛ نجفیان، فاطمه و شهبازی، معصومه. (۱۳۹۸). «تاثیر نگرش به ورزش پهلوانی بر میزان اطلاعات در خصوص دوپینگ و تمایل به دوپینگ ورزشکاران تیم‌های ملی». مطالعات روانشناسی ورزشی. ۸(۲۸): صص ۱۹۳-۲۰۶.
- شوشتری زاده، فائقه؛ بهرامیان، فاطمه؛ صفری، علی اکبر؛ پورقادری، مونا و براتی، حجت‌اله. (۱۳۹۲). «بررسی شیوع مصرف داروها و مکمل‌های نیروزا در ورزشکاران مرد رشته بدن‌سازی شهرستان کرج و عوامل مؤثر بر آن در سال ۱۳۹۰». نشریه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی البرز. ۲ (۳): صص ۱۷۵-۱۸۲.
- شهبازی، مهدی؛ چوبینه، سیروس و عزتی، ریحانه. (۱۳۹۸). «آسیب‌شناسی روان شناختی شیوع مصرف مکمل‌های ورزشی مجاز و غیرمجاز در بین ورزشکاران زن باشگاه‌های بدنسازی شهر تهران». مطالعات روانشناسی ورزشی.
- کاشی، علی؛ نقیبی، سعید؛ شریعت زاده، محمد و آقابابا، علیرضا. (۱۳۹۶). «مرور نظام مند و فرا تحلیل پژوهش‌های انجام شده در حوزه شیوع مصرف مواد نیروزا در ورزشکاران ایرانی». فصلنامه فیزیولوژی ورزشی. ۹ (۳۶).
- کاویانی فرد، امین و کاویانی فرد، رامین. (۱۳۹۸). «جایگاه اخلاق در جامعه ورزشی و سلامت روحی و روانی ورزشکار». همایش بین المللی افق‌های نوین در علوم ورزشی و سلامت، تهران، انجمن افق نوین علم و فناوری.
- کیانی، محمد سعید و کیوان شعبانی، مقدم. (۱۳۹۷). «ارتباط میان سطح تحصیلات و نوع واکنش بازدارنده پیشنهادی در قبال پدیده دوپینگ در میان ورزشکاران استان کرمانشاه». دومین همایش ملی دستاوردهای علوم ورزشی و سلامت اهواز، اهواز، دانشگاه علوم پزشکی اهواز.
- مهربابی، قاسم؛ رزاقی، محمد ابراهیم و عیدی، حسین. (۱۳۹۴). «تحلیل عوامل مؤثر بر گرایش ورزشکاران به سوء مصرف مواد مخدر پس از کناره‌گیری از ورزش». رویکردهای نوین در مدیریت ورزش. دوره ۳، شماره ۸: صص ۴۹-۶۰.
- Akers, R. L. (2011). **Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance**. Transaction Publishers.
- Duncan, L. R., Hallward, L., & Alexander, D. (2018). **"Portraits of adolescent athletes**

- facing personal and situational risk factors for doping initiation**". *Psychology of Sport and Exercise*, 39, 163-170
- Kabiri, S., Cochran, J. K., Stewart, B. J., Sharepour, M., Rahmati, M. M., & Shadmanfaat, S. M. (2018). "**Doping Among Professional Athletes in Iran: A Test of Akers's Social Learning Theory**". *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 62(5), 1384-1410.
  - Kavussanu, M., Hatzigeorgiadis, A., Marie Elbe, A. and Ring, CH. (2016). "**The moral disengagement in doping scale**". *Psychology of Sport and Exercise*. 24, 188-198.
  - L. Whitaker & S. Backhouse. (2017). "**Doping in sport: An analysis of sanctioned UK rugby union players between 2009 and 2015**". Volume 35, Issue 16.
  - Lazuras, L., Barkoukis, V., Mallia, L., Lucidi, F., & Brand, R. (2017). "**More than a feeling: The role of anticipated regret in predicting doping intentions in adolescent athletes**". *Psychology of Sport and Exercise*, 30, 196-204.
  - Ulrich, R., Pope, H. G., Cleret, L., Andrea Petroczi, A., Nepusz, T., Schaffer, J., et al. (2018). "**Doping in two elite athletics competitions assessed by randomized-response surveys**". *Sports Medicine*, 48, 211–219. <http://dx.doi.org/10.1007/s40279-017-0765-4> Wolter
  - WADA. (2015). **World Anti-Doping Code**. Montreal: WADA Retrieved from <http://www.wada-ama.org/>
  - Kavussanu, M., Hatzigeorgiadis, A., Marie Elbe, A. and Ring, CH. (2016). "**The moral disengagement in doping scale**". *Psychology of Sport and Exercise*, 24, 188-198.